

تأثیر آموزش درس دین بر باورهای دین دانش آموزان

دکتر فردوس یادگاری، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن
 زهرا بهروزی، کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی تأثیر آموزش درس دینی بر باورهای دینی دانش آموزان سال چهارم دوره متوسطه است، به منظور بهره‌گیری از راهکارهای مفید جهت مؤثرتر شدن آموزش درس دینی در مدارس متوسطه و همچنین استفاده دبیران دین و زندگی و سرگروه‌های درس دینی‌ای که در کارشناسی گروه‌های آموزشی ادارات آموزش و پرورش فعالیت می‌نمایند در امر آموزش. علاوه بر آن می‌تواند مطالب مفیدی جهت تألیف محتوای کتب درسی در اختیار مؤلفین کتب درس تعلیمات دینی و قرآن وزارت آموزش و پرورش قرار دهد.

جامعه آماری این پژوهش عبارت از کلیه دبیران مرد و زن درس دین و زندگی مدارس متوسطه نظری، کاردانش و فنی و حرفه‌ای شهرستان بهارستان (منطقه بوستان و گلستان) است که در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ مشغول به کار بوده‌اند و تعداد آن‌ها با توجه به استعلام از مرکز آمار و بودجه اداره آموزش و پرورش بوستان و گلستان، ۱۰۰ نفر بوده است که ۴ نفر از ایشان دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۹۶ نفر دارای مدرک کارشناسی بوده‌اند.

با توجه به این که تعداد دبیران درس دینی اداره مذکور، ۱۰۰ نفر بوده‌اند، نمونه‌گیری انجام نشده و کل جامعه آماری به‌عنوان نمونه در نظر گرفته شده‌اند.

پژوهش مذکور از نوع کاربردی بوده و نتایج حاصل از آن فقط به جامعه مورد مطالعه قبال تعمیم است. زیرا محقق در این پژوهش از دبیران درس دین و زندگی مدارس متوسطه شهرستان بهارستان (منطقه بوستان و گلستان) در خصوص تأثیر آموزش درس دینی بر باورهای دینی دانش آموزان سال چهارم متوسطه نظرسنجی نموده است. لذا روش پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی بوده است. نتایج به‌دست آمده از آمار توصیفی و همچنین آزمون خی دو نشان می‌دهد، آموزش درس دینی بر باورهای دینی دانش آموزان سال چهارم دوره متوسطه تأثیر دارد.

کلیدواژه‌ها: آموزش درس دینی، باورهای

دینی.

مقدمه

آموزش درس دینی به معنای تدریس محتوای کتاب تعلیمات دینی و قرآن (دین و زندگی) است که شامل مباحث قرآنی و دینی مبتنی بر دین مقدس اسلام در سال چهارم دوره متوسطه است. در دوره متوسطه دانش‌آموزان با اساسی‌ترین موضوعات دین، هدف زندگی و مهم‌ترین برنامه‌های آن آشنا شده‌اند و دانستند چگونه دیدگاه‌های خود را درباره خدا، جهان، انسان و زندگی اخروی، پشتوانه برنامه‌های خود قرار دهند و با عزم و اراده محکم، مسیر صعود به قله‌های کامیابی و سعادت را بپیمایند.

این درس عرصه حضور احساسات درونی و خلاقیت‌های فکری دانش‌آموزان است، زیرا این دانش‌آموزان هستند که باید شهادت اندیشیدن و ابتکار را داشته باشند و این نعمت الهی را ارج نهند. اعتقاد مؤلفان این کتاب بر این است که میزان موفقیت دانش‌آموزان در این درس، به میزان تفکر، اندیشه، ذوق و ابتکار ایشان بستگی دارد. کتاب نیز اگر فرصتی برای اندیشیدن فراهم کند، موفق خواهد بود (اعتصامی و سوزنجی، ۱۳۸۷).

هدف از درس دینی و آموزش آن تنها افزایش معلومات دینی دانش‌آموزان نیست بلکه هدف اصلی پرورش ایمان و نیل به تربیت دینی و الهی است. هدف نهایی درس دینی ایجاد تغییر و تحول در بینش‌ها، نگرش‌ها، عواطف و علاقه‌ها و به‌طور کلی ساختن شخصیت افراد است و اگرچه هر یک از دروس دیگر به نحوی در ارتباط با این هدف‌اند ولی نقش درس تعلیمات دینی در این زمینه مستقیم‌تر، وسیع‌تر و اساسی‌تر است. درس دینی پایه‌های ایدئولوژی دانش‌آموزان را پایه‌ریزی می‌کند و درصدد تبیین فلسفه حیات برای آن‌هاست. اگر دروس دیگر بیشتر با فکر و ذهن افراد سروکار دارند، این درس بعد ذهنی و روحی فراگیران را توأماً درگیر می‌سازد (سادات، ۱۳۷۳). در این پژوهش تأثیر آموزش درس دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان دوره متوسطه توسط متغیرهایی همچون ۱. استفاده از وسایل کمک آموزشی مناسب ۲. شیوه تدریس دبیر دینی ۳. محتوای کتاب‌های دینی دوره متوسطه ۴. تسلط علمی دبیر دینی ۵. رابطه شاگرد و معلم دینی، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

روش

با توجه به این که این طرح پژوهشی از نوع غیرآزمایشی است، روش به کار رفته از نوع توصیفی است و پژوهشگر با استفاده از دیدگاه‌های واحدهای آماری یعنی دبیران درس دین و زندگی و توجه به ادراکات شخصی آنان درخصوص

این درس
عرصه حضور
احساسات درونی و
خلاقیت‌های
فکری دانش‌آموزان
است، زیرا این
دانش‌آموزان
هستند که باید
شهادت اندیشیدن
و ابتکار را داشته
باشند و این نعمت
الهی را ارج نهند

آموزش درس دینی، سؤالات پژوهش را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. در تجزیه و تحلیل داده‌ها ضمن بهره‌گیری از آمار توصیفی، برای استنباط فرضیه‌ها از آزمون خی دو استفاده شده است. همچنین با در نظر گرفتن این که در ابزار، طیف لیکرت و دامنه وزن‌دهی ۱ تا ۵ تعبیه گردیده، از میانگین فرضی ۳ نیز برای مقایسه پاسخ‌ها استفاده شده است.

جامعه آماری، نمونه و روش انتخاب نمونه

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، کلیه دبیران درس دین و زندگی مدارس متوسطه نظری، کارکنانش و فنی‌و حرفه‌ای اداره آموزش و پرورش شهرستان بهارستان (بخش‌های بوستان و گلستان) است که جزو شهرستان‌های استان تهران محسوب می‌شود. این دبیران، با توجه به استعمال از مرکز آمار و بودجه اداره آموزش و پرورش مذکور، در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ تعداد ۱۰۰ نفر بوده‌اند. با توجه به این که تعداد دبیران درس دینی اداره مذکور، ۱۰۰ نفر بوده، نمونه‌گیری انجام نشده است و کل جامعه آماری به عنوان نمونه در نظر گرفته شده‌اند.

ابزار پژوهش

وسیله اندازه‌گیری در این پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته، حاوی ۲۵ سؤال بوده که برحسب طیف طبقه‌بندی لیکرت (۵ گزینه‌ای) تنظیم گردیده است. آموزش درس دینی در این تحقیق به متغیرهایی همچون ۱. استفاده از وسایل کمک آموزشی مناسب، ۲. شیوه تدریس دبیر دینی، ۳. محتوای کتاب‌های دینی دوره متوسطه، ۴. تسلط علمی دبیر دینی و ۵. روابط انسانی معلم دینی و دانش‌آموزان تقسیم شده است که برای ارزیابی متغیرهای فوق، به ترتیب ۱. (سؤالات ۱ الی ۵) ۲. (سؤالات ۶ الی ۱۰) ۳. (سؤالات ۱۱ الی ۱۵) ۴. (سؤالات ۱۶ الی ۲۰) ۵. (سؤالات ۲۱ الی ۲۵) پرسش‌نامه طرح گردیده است. در این پژوهش باورهای دینی در پرسش‌نامه‌ای مدنظر قرار گرفته است شامل سؤالات ۲ (ایجاد عذاب وجدان در هنگام ارتکاب گناه)، ۶ (پرورش روحیه تعبد)، ۸ (پرورش روحیه تعقل)، ۱۱ (روحیه حق‌پذیری و پذیرش یکتابودن خداوند بزرگ)، ۱۲ (اعتقاد دانش‌آموزان به جهان آخرت و زندگی پس از مرگ)، ۱۳ (ارادت دانش‌آموزان به آخرین حجت و ودیعه الهی، امام زمان (عج))، ۱۴ (الگو قراردادن پیامبران و پیشوایان دینی)، ۱۵ (یافتن و انتخاب راه درست زندگی)، ۱۶ (تأثیر تسلط علمی دبیر دینی بر شکل‌گیری باورهای دینی دانش‌آموزان)، ۲۱ (تأثیر خوش‌خلقی دبیر دینی در ایجاد باورهای دینی دانش‌آموزان)، ۲۲ (تأثیر ارتباط خوب دبیردینی با دانش‌آموزان بر ایجاد باورهای دینی در

دانش‌آموزان)، ۲۴ (تأثیر افکار و عقاید شخصی دبیر دینی در ایجاد باورهای دینی دانش‌آموزان) و ۲۵ (علاقه دانش‌آموزان به دبیر دینی می‌تواند اعتقاد و علاقه قلبی آن‌ها را به مسائل دینی برانگیزد).

جهت تعیین‌روایی و پایایی ابزار پژوهش در درجه اول سعی شده است که سؤالات از متن کتب علمی و در راستای سؤالات اساسی پژوهشی طرح شوند، تا در حد امکان روشن و شفاف باشند. در مرحله بعد سؤالات به رؤیت استادان راهنما و مشاور رسید و ایشان روایی پرسش‌نامه را تأیید نمودند و سرانجام پرسش‌نامه به ۳۰ نفر از آزمودنی‌ها (دبیران درس دینی و زندگی) که به‌طور تصادفی انتخاب شده بودند داده شد و آنان نیز سؤالات را مناسب ارزیابی نمودند. از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ این ضریب برابر ۰/۸۹ است که ضریب بالا و قابل قبولی محسوب می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به موضوع مورد مطالعه و سؤال اصلی پژوهش، با عنوان بررسی تأثیر آموزش درس دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان سال چهارم دوره متوسطه و با تأکید بر اهمیت جایگاه دین و باورهای دینی دانش‌آموزان در نظام تعلیم و تربیت حاضر، طبق نتایج حاصل از محاسبات آماری، ۳۳ نفر در مورد سؤال اصلی پژوهش نظری نداشته و ۶۷ نفر موافق بوده‌اند. از طرف دیگر، مقدار خی دو محاسبه شده در درجه آزادی ۱ در سطح بالای ۰/۱۰ معنی‌دار است. لذا مشخص گردید که آموزش درس دینی بر ایجاد و تقویت باورهای دینی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد و هر قدر با دقت بیشتری به آموزش درس دینی در مدارس متوسطه پرداخته شود، تأثیر مطلوب آن بر رفتارهای دینی دانش‌آموزان مشخص‌تر خواهد بود. با توجه به سؤال، روش‌های تدریس دبیران دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان مؤثر است. همچنین محاسبات آماری سؤال اول پژوهش در مورد تأثیر استفاده از وسایل کمک‌آموزشی مناسب در تدریس بر باورهای دینی دانش‌آموزان، خی دو محاسبه شده در درجه آزادی ۳ در سطح بالای ۰/۰۱ معنی‌دار بوده و ۵ نفر مخالف داشته است، ۴۵ نفر نظری نداشته‌اند، ۴۷ نفر موافق و ۳ نفر کاملاً موافق بوده‌اند. لذا استفاده از وسایل کمک‌آموزشی مناسب در تدریس درس دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان مؤثر است و هر قدر دبیر دینی بتواند بیشتر از فیلم‌های مذهبی، نوار قرآن، پوستر و مجلات مذهبی مناسب در امر تدریس استفاده نماید بیشتر می‌تواند بر باورهای دینی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد.

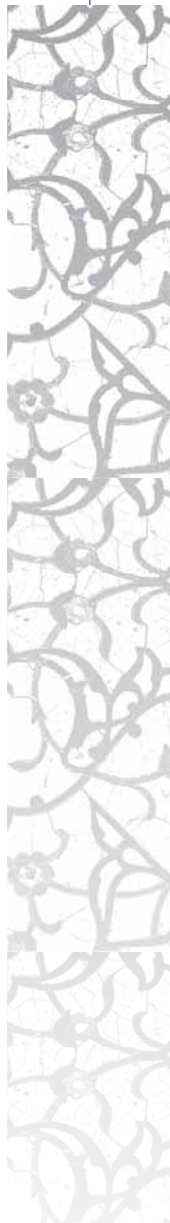
با توجه به پژوهش‌های سیگل^۱ (۱۹۷۶) که اظهار می‌دارد بالا رفتن امکانات آموزشی، سبب تسریع یادگیری

می‌شود و وینستین^۲ (۱۹۷۹) مجموعه‌ای از تحقیقات انجام شده در مدارس را مرور کرد و نتیجه گرفت که برخلاف بعضی نتایج متناقض، همه این نظریه را حمایت می‌کنند که کیفیت و چگونگی تجهیزات فیزیکی در مدارس بر رفتار متقابل دانش‌آموز و معلم تأثیر می‌گذارد. اینلی^۳ در تکمیل مطالعات فوق چنین اظهار می‌کند که امکانات بهتر، همراه با محیط یادگیری غنی (مشارکت بیشتر، سازماندهی بهتر و روش‌های متنوع) و فعالیت‌های متفاوت در درس‌هایی مانند علوم (کار عملی بیشتر، تشویق به جست‌وجو و یادگیری فعال) با هم مربوط هستند (به نقل از: سیاوش حقیقی، ۱۳۷۳).

از طرف دیگر، ثمره رضایی (۱۳۷۷) در پژوهش خود با عنوان «بررسی عملکرد معلمان مقطع ابتدایی (شهری و روستایی) شهرستان بم در به‌کارگیری روش‌های تدریس و وسایل کمک‌آموزشی به این نتیجه رسیده است که آموزگاران دوره ابتدایی، تنها در تدریس درس‌های علوم تجربی و ریاضی، کمابیش از روش‌های تدریس فعال و شماری وسایل کمک‌آموزشی بهره گرفته‌اند. در مجموع، عمده فعالیت آن‌ها مبتنی بر بهره‌گیری از روش‌های سنتی و مستقیم و معلم‌محور در تدریس بوده است. این امر، بدون بهره‌گیری مؤثر از وسایل کمک‌آموزشی، به‌ویژه در تدریس اجتماعی، دینی و ادبیات بوده است که با نتایج تحقیق حاضر که نشان‌دهنده کاربرد مؤثر وسایل کمک‌آموزشی در آموزش درس دینی و ایجاد باورهای دینی در دانش‌آموزان، از نظر دبیران این درس است، تاحدودی مغایرت دارد.

طبق محاسبات آماری انجام شده در مورد سؤال دوم پژوهش مبنی بر تأثیر روش تدریس دبیر دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان، خی دو محاسبه شده در درجه آزادی ۳ در سطح بالای ۰/۰۱ معنی‌دار بوده و ۲ نفر مخالف داشته است، ۳۱ نفر نظری نداشته‌اند، ۶۱ نفر موافق و ۳ نفر کاملاً موافق بوده‌اند، لذا استفاده از روش‌های تدریس جذاب و فعال و استفاده از توان و انرژی دانش‌آموزان در فرایند تدریس، بر باورهای دینی آنان تأثیر می‌گذارد.

برخلاف نتایج پژوهش ثمره رضایی (۱۳۷۷) مبنی بر بهره‌گیری آموزگاران دوره ابتدایی از روش‌های سنتی و مستقیم و معلم‌محور در تدریس مبنی بر کم‌بودن فعالیت‌های بیرون از کلاس آموزگاران و این که ۲۰/۲ درصد از ایشان نیاز به آموزش جهت تدریس دارند و نتایج حاصل از پژوهش گارسیا^۴ مبنی بر استفاده دبیران از شیوه‌های سنتی در میان شیوه‌های مورد استفاده، نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که دبیران درس دین و زندگی استفاده از روش‌های نوین و فعال تدریس را در ایجاد باورهای دینی مؤثر دانسته‌اند و اعتقاد جدی به استفاده از روش سخنرانی (سنتی) ندارند.

استفاده از روش‌های تدریس جذاب و فعال و توان و انرژی دانش‌آموزان در فرایند تدریس، بر باورهای دینی آنان تأثیر می‌گذارد

طبق محاسبات آماری انجام شده در مورد سؤال سوم پژوهش مبنی بر تأثیر محتوای کتاب دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان، شی دو محاسبه شده در درجه آزادی ۳ در سطح بالای ۰/۰۱ معنی‌دار بوده و یک نفر مخالف داشته است، ۱۰ نفر نظری نداشته‌اند، ۶۰ نفر موافق و ۲۱ نفر کاملاً موافق بوده‌اند لذا می‌توان نتیجه گرفت که محتوای کتاب دینی سال چهارم دوره متوسطه می‌تواند در ایجاد باورهای دینی در دانش‌آموزان مؤثر باشد و باعث ایجاد روحیه حق‌پذیری و یکتاپرستی، باور به جهان پس از مرگ، الگو قرار دادن پیامبران و پیشوایان دینی شود و می‌تواند دانش‌آموزان را در انتخاب راه درست زندگی رهنمون گردد.

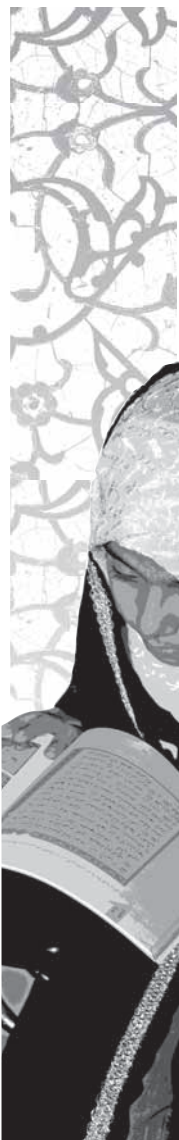
با توجه به پژوهش عسگری (۱۳۷۰) که به نامتناسب بودن مفاهیم کتاب دینی با توانایی‌های دانش‌آموزان اشاره شده و یافته‌ها حاکی از آن است که در درک مفاهیم بین دختران و پسران تفاوت معنی‌داری وجود دارد و تحقیق دیگری در زمینه بررسی کتاب‌های بینش اسلامی سال‌های دوم و سوم و چهارم دوره متوسطه مربوط به اکرمی (۱۳۷۳)، که وی بعد از تطبیق کتب فوق با موازین اصول علمی برنامه درسی، به ارائه الگوی عملی در خصوص فرآیند برنامه‌ریزی درسی دینی دوره متوسطه پرداخته است و با توجه به تحقیق سادئی (۱۳۷۵)، که بیان داشت بیشترین اطلاعاتی که دانش‌آموزان از کتب دینی فراگرفته‌اند مربوط به احکام نماز بوده و اسرار و فلسفه نماز در این کتب به‌طور مشخص مورد توجه واقع نشده است و تکیه بر تحقیق غریبی (۱۳۸۰) که به نامتناسب بودن مطالب کتب دینی با تجارب دانش‌آموزان در حد متوسط اشاره شده است و دقت نظر در تحقیق منفرد (۱۳۶۹) که اظهار داشت که معلمان و دانش‌آموزان با رقمی حدود ۵۰ درصد اظهار داشته‌اند که کتاب سال سوم بینش اسلامی، کتاب مشکلی است و از مجموع ارقام به‌دست آمده در مورد روش تدریس معلوم می‌شود که به روش فعال توجه نشده است.

همچنین مطالعه سعیدی (۱۳۷۳) در زمینه میزان مطلوبیت محتوای کتاب دینی چهارم متوسطه که نشان می‌دهد معلمان و دانش‌آموزان در مجموع کتاب را با توجه به اهداف تعیین شده در برنامه درسی رسمی، مطلوب ندانسته‌اند و آن را در حد متوسط ارزش‌یابی کرده‌اند (به نقل از غریبی، ۱۳۸۲) و رضوانی (۱۳۷۳) در تحقیق خود مطلوب بودن یا نبودن محتوای کتاب دینی سال چهارم را مورد بررسی قرار داده است و نشان می‌دهد که در انتخاب محتوای کتاب دینی چهارم به اندازه کافی و مطلوب رعایت شاخص‌های مطلوبیت محتوا نشده است.

نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که از نظر

دبیران درس دین و زندگی استفاده از روش‌های نوین و فعال تدریس را در ایجاد باورهای دینی مؤثر دانسته‌اند و اعتقاد جدی به استفاده از روش سخنرانی (سنتی) ندارند

دبیران دینی محتوای کتاب دینی سال چهارم بر باورهای دینی دانش‌آموزان تأثیرگذار است. طبق محاسبات آماری انجام شده در مورد سؤال چهارم پژوهش مبنی بر تأثیر تسلط علمی دبیر دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان، مشخص شد شی دو محاسبه شده در درجه آزادی ۲ در سطح بالای ۰/۰۱ معنی‌دار است و ۳۳ نفر نظری نداشته‌اند، ۵۶ نفر موافق و ۱۱ نفر کاملاً موافق بوده‌اند. لذا تسلط علمی دبیر دینی بر باورهای دینی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد، یعنی هر قدر سواد علمی دبیر، ترجمه تدریس و علاقه درونی وی به آموزش درس دینی بیشتر باشد، تأثیر بیشتری بر ایجاد و تقویت باورهای دینی دانش‌آموزان دارد.

براساس نتایج حاصل از پژوهش مریم حسین‌زاده بافرانی، که با توجه به هفت مقوله (تسلط علمی دبیران به موضوع درسی، روش‌های تدریس متناسب، وسایل آموزشی و کمک آموزشی متناسب، سیستم ارزش‌یابی صحیح و متناسب، سازماندهی محتوا، فراهم کردن زمینه‌های انگیزشی مؤثر و متناسب و رابطه معلم و شاگرد) انجام شد، نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل سؤالات تحقیق در مورد وضع مطلوب کیفیت آموزش درس دینی نشان داده است که از نظر دبیران و دانش‌آموزان، مقوله‌های هفت‌گانه تحقیق، در افزایش کیفیت آموزش درس دینی مؤثر هستند. در مجموع نتایج به‌دست آمده، مبین این مطلب است که: از نظر دبیران و دانش‌آموزان، بین وضع موجود و وضع مطلوب کیفیت آموزش درس دینی تفاوت معناداری وجود دارد.

از طرف دیگر، براساس نتیجه تحقیق آریائی‌نژاد (۱۳۷۷) مبنی بر روش‌های آموزش و ارزش‌یابی درس دینی در دوره راهنمایی، مشخص شد که بین امتیاز مهارت‌ها و روش‌های تدریس دبیرانی که دوره‌های آموزشی ضمن خدمت دیده‌اند و کسانی که این دوره‌ها را ندیده‌اند تفاوت معنی‌داری ملاحظه می‌شود. لذا با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که تسلط علمی دبیر دینی می‌تواند بر باورهای دینی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. براساس محاسبات آماری انجام شده در مورد سؤال پنجم پژوهش مبنی بر تأثیر روابط انسانی بین معلم دینی و دانش‌آموز بر باورهای دینی دانش‌آموز، شی دو محاسبه شده در درجه آزادی ۱ در سطح بالای ۰/۰۱ معنی‌دار است و ۲۷ نفر نظری نداشته‌اند و ۷۳ نفر موافق بوده‌اند، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که روابط انسانی بین معلم دینی و دانش‌آموز بر باورهای دینی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد و هر قدر دبیر دینی ارتباط خوب و دوستانه‌ای با آنان برقرار نماید بیشتر می‌تواند بر ایجاد یا تقویت باورهای دینی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد.

با توجه به پژوهش دورمن^۵ و همکارانش (۱۹۹۹) در مورد

**معلم دینی باید در
درجه اول علوم
دینی را در خود
ملکه سازد نه این که
برایش علم محض
باشد، هم چنین قبل
از تعلیم به تهذیب و
تنویر خود و دیگران
بپردازد**

سال چهارم تأثیر می گذارد. لذا ایجاد باورهای دینی در دانش آموزان مستلزم کارهای پژوهشی عمیق توسط برنامه ریزان آموزشی وزارت خانه آموزش و پرورش است. کتاب های دینی کنونی به طور عمده در مورد ارائه اطلاعات تئوری و کلی در خصوص دین و مذهب فعالیت نموده اند. با تقویت باورهای دینی می توانیم بسیاری از آسیب های اجتماعی را نیز در دانش آموزان کاهش دهیم. لذا به نظر می رسد با بازنگری محتوای کتاب دینی سال چهارم متوسطه و ارائه فعالیت های مفید پژوهشی در این راستا، می توان توجه بیشتری به امر تربیت و پرورش دینی دانش آموزان داشت و در نهایت جامعه را در مسیر اهداف اسلامی هدایت نمود.

البته مسئولان و برنامه ریزان آموزش و پرورش، این نهاد فراگیر که مستقیم و غیرمستقیم با میلیون ها دانش آموز و خانواده های آن ها در ارتباط اند. می توانند از ابزار جدید و نوین و متناسب با شرایط روز برای تربیت دینی و تبیین مباحث معنوی و اعتقادی استفاده نمایند. اگر آموزش و تربیت دینی در جامعه مبتنی بر اعتقادات و باورهای دینی صحیح باشد، مبانی و آموزه های دین اسلام در باطن افراد نهادینه خواهد شد. معلم دینی باید در درجه اول علوم دینی را در خود ملکه سازد نه این که برایش علم محض باشد، هم چنین قبل از تعلیم به تهذیب و تنویر خود و دیگران بپردازد.

تسلط علمی دبیر دینی یکی دیگر از عوامل مؤثر در ایجاد باورهای دینی در دانش آموزان است. پیشنهاد می گردد، دوره های ضمن خدمت مفید جهت شیوه های نوین کلاس داری و ارتباط با جوان و به روز نمودن مطالب علمی دبیران به صورت سالانه برگزار گردد. از طرفی معرفی سایت ها، بانک مقالات، مجلات و پژوهش های آموزشی مفید به مدارس جهت استفاده دبیران دینی می تواند در تقویت علمی ایشان مؤثر واقع گردد. ضمناً قرارداد فضای مناسبی مانند کافی نت آموزش و پرورش، جهت مراجعه دبیران دینی به این مکان به صورت رایگان، جهت به روز نمودن اطلاعات تخصصی در این درس می تواند مثمر ثمر باشد.

ارتباط انسانی بین معلم دینی و دانش آموزان می تواند بر باورهای دینی ایشان تأثیر بگذارد. لذا نقش ارتباط انسانی بین معلم دینی و دانش آموزان در ایجاد و تقویت باورهای دینی بسیار مهم و مؤثر است. بهتر است به پرورش معلمان با نشاط و دیندار و اخلاق مدار در کنار تدوین کتب درسی نیز توجه ویژه ای نمود و برگزاری کلاس های شیوه های مؤثر ارتباط با دانش آموزان و توجه به روان شناسی دوران جوانی و محدوده سنی دانش آموزان را مدنظر قرار داد.

بررسی رابطه بین شرایط روانی کلاس در آموزش مذهبی و نتایج آن بر دانش آموزان، در نهایت تحقیق حاکی از آن است که شرایط موجود کلاس های آموزش دینی، تعیین کننده ای قوی برای نگرش مثبت به دین - مسیحیت - است. از طرف دیگر، براساس یافته های پژوهش حیدری و شاملی (۱۳۸۹)، بعد از خوش خلقی دبیر، پای بندی دبیر به آداب، سنن، اعتقادات و انجام فرایض و مناسک دینی، از مهم ترین رفتارهای اخلاقی دبیران دینی و قرآن است، که برای دانش آموزان از نقش الگودهنده ای برخوردار است. به عبارت دیگر، برای دانش آموز، شرکت دبیر معارف اسلامی در مناسک دینی مانند نماز جماعت، ایام الله و مراسم مذهبی مهم است و در این موارد از دبیر خود الگو برداری می کنند و این خود وظیفه خطیر دبیر معارف اسلامی را برای چگونگی حضور در جامعه و مراسم اجتماعی، رعایت شعائر دینی و پایبندی به اعتقادات، سنن و آموزه های دینی حساس تر می کند.

بنابراین می توان گفت که روش تدریس دبیران درس دینی، محتوای کتاب های درس دینی، روابط انسانی بین معلم دینی و دانش آموزان، تسلط علمی دبیر دینی، استفاده از وسایل کمک آموزشی مناسب در تدریس درس دینی، بر باورهای دینی دانش آموزان سال چهارم متوسطه اداره آموزش و پرورش شهرستان بهارستان (بخش های بوستان و گلستان) تأثیر دارد.

در پایان باید به ضرورت های تربیت دینی، فراهم آوردن زمینه برای قراردادن راه عملی و برنامه زندگی صحیح و خدا پسندانه برای نسل امروزی تأکید کرد، نسلی که می خواهد در دنیای پرزرق و برق و پرهیجان امروزی، زندگی سالم و مذهبی داشته باشد، ضمن تأکید بر نقش باورهای دینی دانش آموزان به ویژه در سال پایانی دوره متوسطه بر رفتار و اعمال آن ها در سطح جامعه، آنچه به عنوان پیشنهاد از این پژوهش ارائه می گردد این است که استفاده از روش های تدریس فعال و نوین در کلاس دینی باعث تقویت فراگیری درس مربوطه می شود. زیرا در این روش ها ذهن فعال می شود و معلم شرایط را مساعد می کند و راهنما و هادی می شود. در نتیجه مهارت های ذهنی از قبیل کاربرد، فهم و تجزیه و تحلیل تقویت می گردد، چون یادگیرنده، فعالیت ذهنی و عملی انجام می دهد، روابط بین گروهی تقویت می شود و اعتماد به نفس افراد تقویت می شود و کاوشگری تحقیق در افراد پرورش می یابد و روح خلاقیت از طریق تدریس تقویت می گردد.

محتوای کتاب دینی بر باورهای دینی دانش آموزان